

*“Molim se na Boga, spasitelja na vsichki hora,
i za vragovete si – neka Gospod
chovekoljubec da gi otkloni ot nasiliето nad
pravoslavniija ni narod;
da ne rushat svetite ni hramove i grobove,
da ne ubivat decata ni i da ne progonvat naroda ni,
a i te da priemat pytja
na pokajaniето, pravdata i spaseniето.
Da kazhem vsichki ot vse syrce: Gospodi, smili se!”*

V edin star anglijski roman, chieto zaglavie ne si spomnjam, edno momche, koeto vtorijat mu bashta bezmilostno bie s kolana, prez cjaloto vreme se moli v sebe si da ne namrazi svoja mychitel. I az prez тази nosht, v hilendarskata cyrkva, pravja syshtoto, molejki se omrazata da ne obzeme dushata mi i da ne ja izpylni s otrova.

Priznavam, obvinjavah mahalata, che mi e otnela rodnija grad i ezik, no kakvo vsyshtnost e mahala – samo edna turska дума, kojato znachi sokak, ulica, gradski kvartal... I koi sa zhitelite na saraevskite mahali – na тази дума, kojato dosega izpolzvah kato metafora? Obiknoveni, bedni hora s obiknoveni profesii. Onezi, koito stoletija nared edva sa svyrzvali dvata kraja; obitateli na pajantovi kyshti, nadvesili se kato grozdove nad grada, staichki s prysten pod, bordei, kolibi i koptori. V tezi kvartali ot ednoetazhni kyshtichki, koito kato spreni vodopadi se izsipvat kym centyra na grada, ima mnogo skrita krasota. Sled kato vidjal arhitekturata im, prochutijat stroitel Ljo Korbjuzie otkril osnovnite principii na urbanizma: nito edna kyshta ne biva da zakriva horizonta na druga (pravo na izgled), nito edin prozorec ne biva da gleda kym chuzhd dvor (pravo na lichno

spokojstvie). Kolkoto i da bjaha bedni po moe vreme tezi saraevski mahali, vsichki tezi mynichki kyshturki vinagi bjaha bezuprechno belosani, a v miniatjurnite gradini rastjaha pystri cvetja i ovoshtni dyrveta, chiito stybla dopolovina bjaha varosani, a vyrhu nesrychno napravenite pokrivi ot keremidi, gofrirana lamarina ili cherna hartija, rastjaha stranni rastenija, narecheni ‘pazikyshti’. Vlizajki ot vreme na vreme v tezi kyshtichki, chuvstvah dyha na tihoto spokojstvie i vizhdah izlyskanite do syvyrshenstvo bednjashki sydove: ibrici s dylgi chuchuri, menci, tepsii, sahani, tavi i dzhezveta; podovete bjaha pokriti sys skromni, no chisti kilimi i cherdzheta, a na prozorcite na njakoi kyshti rasteshe dori i nezchno limonovo dryvche v tenekija. Prez tazi nosht vizhdam otnovo kak pregyrbenite glavi na semejstva, zanajatchii i drebni tyrgovci, krachka po krachka, gledajki pred sebe si, se izkachvat ot charshijata kym Babichabashta, Bistrik, Kovachi, Vratnik ili Iekovac (skala, ot kojato mnogo neshtastnici se bjaha hvyrtili na pytja kym Bentbasha), nosejki pod mishnica kato edinstvena pljachka, iztrygnata prez tozi den ot grada, toku-shto izpechen hljab ili pogacha, umoreni, zagrizheni, sjakash ramenete im sa pritisnati ot prekaleno tezhkija tovar na zhivota v Saraevo. I vizhdam hubavite im dyshteri, vyzbudeni ot idvaneto na noshtta. “Ima li myka kato tazi, kogato vecher pada, kogato mahalite fenerite zapaljat...” Pochukvaha nadolu po kaldaryma s pyrvite visoki tokcheta, kopneejki za njakakyv drug, po-dobyr zhivot, kojto shte gi zadyrzhil dolu, v grada, a se vryshtaha v rodnite si kolibi bosy, s obuvki v ryce, izmamani i razocharovani. Vizhdam kak shumni tylpi deca, bosonogi i myrljavi, se katerjat prez proletta i berat chereshi-ashlami, a prez zimata se spuskat stremglavo nadolu po zaledenite strymni sokaci na ‘liguri’ – primitivni malki shejni, podkovani s izlyskani obrychi ot bychvi i pokriti sys zaeshka kozha. “Vardaaa, karuca – kyorava kobila!” beshe bojniyat im

vik, kogato se prizemjavaha na pyrvija asfalt i se spiraha v podnozhiето na mahalite. I taka, godini, desetiletija i vekove nared, vsichki te gledaha pod sebe si, dolu, omagjosaniya siv grad ot beton, kamyk i dyrzhavna vlast, ot kojto idvashe pri tjah samoto zlo. Mahalite klechaha kato golemi jata ot beli ptici i imaha svoj otdelen ezik, kojto se razlichavashe ot gradskija. Ako sym sygreshil sprjamo nego (zashtoto toj syshto taka e i Tvoj ezik), prosti mi, Gospodi – obzela me e grozna strast.

No koj togava e vinoven, che sme progoneni ot svoja grad? Potomcite na mahalata – poluseljani, polugrazhdani, nito ednoto, nito drugoto, byrzo zabogатели, naprashteli ot zdrave pobojnici i nasilnici, koito bjaha doveli drevnata netyrpimost mezhdu pokrajninite i centyra do strashno nazhezhavane, ot koeto izbuhna golemijat pozhar, v kojto vsichko izgorja.

A koj stoi zad vsichko tova? Naj-mogyshtite hora, koito rykovodjat naj-golemite sili na sveta i otnovo gradjat Vavilonska kula – onezi, koito okupiraha stranata mi s belite si bronirani koli i tankove, nebeto j – sys smyrtonosni letatelni aparati, a gradovete – s naemnici; onezi, koito zhelajat da izdignat vyrhu nashite kosti nov vavilonski super-market, ta za тази cel nasyskvat dobrata stara mahala sreshtu dovcherashnite j komshii.

“Siva mygla nad mahalata se spusna”.